

ГОДИШЊАК ГРАДА БЕОГРАДА
ANNUAL OF THE CITY OF BELGRADE

UDK 930.85(497.11 Београд)

ISSN 0436-1105

МУЗЕЈ ГРАДА
БЕОГРАДА
BELGRADE CITY
MUSEUM

ANNUAL OF THE CITY OF BELGRADE

VOL. LXIX—LXX, 2022—2023

BELGRADE CITY MUSEUM
NO. 1 ZMAJ JOVINA, BELGRADE

УДК 930.85(497.11 Београд)

ISSN 0436-1105

МУЗЕЈ ГРАДА
БЕОГРАДА
BELGRADE CITY
MUSEUM

ГОДИШЊАК ГРАДА БЕОГРАДА

Књ. LXIX–LXX, 2022–2023

МУЗЕЈ ГРАДА БЕОГРАДА
ЗМАЈ ЈОВИНА 1, БЕОГРАД

FOR THE PUBLISHER

Jelena Medaković, Belgrade City Museum

EDITORIAL BOARD

Vesna Bikić, Archaeological Institute, Belgrade

Žaneta Đukić Perišić, The Ivo Andrić Foundation, Belgrade

Aleksandar Fotić, University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Belgrade

Aleksandar Kadijević, University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Belgrade

Predrag Marković, Institute for Contemporary History, Belgrade

Jelena Medaković, Belgrade City Museum, Belgrade

Miloš Spasić, Belgrade City Museum, Belgrade

Ana Stolić, Historical Institute Belgrade, Belgrade

EDITOR-IN-CHIEF

Miloš Spasić, Belgrade City Museum

SECRETARY OF THE EDITORIAL BOARD

Milena Nedeljković, Belgrade City Museum

COVERS

Branislav Fotić

DIGITAL PROCESSING

Branislav Fotić, Tijana Dinić

PROOFREADING AND CORRECTION

Milena Bogdanović

TRANSLATION TO ENGLISH

Translation agency „Lako do prevoda“

ЗА ИЗДАВАЧА

Јелена Медаковић, Музеј града Београда

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

Весна Бикић, Археолошки институт, Београд

Жанета Ђукић Перишић, Задужбина Иве Андрића, Београд

Александар Кадијевић, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд

Предраг Ј. Марковић, Институт за савремену историју, Београд

Јелена Медаковић, Музеј града Београда, Београд

Милош Спасић, Музеј града Београда, Београд

Ана Столић, Историјски институт, Београд

Александар Фотић, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд

УРЕДНИК

Милош Спасић, Музеј града Београда

СЕКРЕТАР УРЕЂИВАЧКОГ ОДБОРА

Милена Недељковић, Музеј града Београда

КОРИЦЕ

Бранислав Фотић

ДИГИТАЛНА ОБРАДА

Бранислав Фотић, Тијана Динић

ЛЕКТУРА И КОРЕКТУРА

Милена Богдановић

ПРЕВОД НА ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Преводачка агенција „Лако до превода“

Илустрација на корицама преузета из текста Између „крста и полумесеца“:
планови Београда у XVII и XVIII веку из збирке Музеја града Београда

САДРЖАЈ / CONTENT

Милош П. Спасић, Драгана Д. Стојић

ПРОСОПОМОРФНИ ПОКЛОПЦИ У СВАКОДНЕВНОЈ
И СИМБОЛИЧКОЈ ПРАКСИ ВИНЧАНСКИХ ЗАЈЕДНИЦА 9

Miloš P. Spasić, Dragana D. Stojić

PROSOROMORPHIC LIDS IN EVERYDAY AND SYMBOLIC
PRACTICE OF VINČA COMMUNITIES 26

Владимир М. Томић

ИЗМЕЂУ „КРСТА И ПОЛУМЕСЕЦА“:
ПЛАНОВИ БЕОГРАДА У ХVII И ХVIII ВЕКУ
ИЗ ЗБИРКЕ МУЗЕЈА ГРАДА БЕОГРАДА 27

Vladimir M. Tomić

BETWEEN “THE CROSS AND THE CRESCENT”:
PLANS OF THE CITY OF BELGRADE IN THE 17th AND 18th CENTURY
FROM THE COLLECTION OF THE BELGRADE CITY MUSEUM 65

Ненад М. Лукић

МИЛОШ, ВИЋЕНТИЈЕ И НИКОЛА СТАНКОВИЋ,
КАПЕТАНИ И КНЕЗОВИ ИЗ ОСТРУЖНИЦЕ: КРАТКЕ БИОГРАФИЈЕ 67

Nenad M. Lukić

MILOŠ, VIĆENTIJE AND NIKOLA STANKOVIĆ,
CAPTAINS AND PRINCES FROM OSTRUŽNICA: BRIEF BIOGRAPHIES 82

Љубодраг Д. Обровачки

ПРИЛОЗИ ЗА ИСТОРИЈУ БЕОГРАДСКИХ ЈЕВРЕЈА:
СЕЋАЊА НА ЗАБАВИЉУ ТЕРЕЗУ МИЛЕР И ИЛУСТРАТОРА САМУИЛА ЕЛИЋА 83

Ljubodrag D. Obrovački

CONTRIBUTIONS TO THE HISTORY OF THE BELGRADE JEWS:
MEMORIES OF TEREZ MILER, GOVERNESS, AND SAMUILO ELIĆ, ILLUSTRATOR 102

Иван Р. Марковић, Милан П. Миловановић

АРХИТЕКТУРА ИЗЛОЖБЕНОГ ПАВИЉОНА У БЕОГРАДУ
КАО ФРАГМЕНТ КОЛЕКТИВНЕ ЗАБОРАВНОСТИ (1954–1987) 103

Ivan R. Marković, Milan. P Milovanović

ARCHITECTURE OF THE EXHIBITION PAVILION IN BELGRADE
AS A FRAGMENT OF COLLECTIVE UNFORGETTABLE (1954–1987) 118

Исидора С. Савић

АТЕЉЕ КАО ОГЛЕДАЛО ИДЕНТИТЕТА УМЕТНИЦЕ:
СОПСТВЕНА СОБА СЛИКАРКЕ БЕТЕ ВУКАНОВИЋ 119

Isidora S. Savić

ATELIER AS A MIRROR OF THE ARTIST'S IDENTITY:
THE PRIVATE ROOM OF THE PAINTER BETA VUKANOVIĆ 163

Марија Д. Петровић

БРАНИМИР ЋОСИЋ И ЊЕГОВ ЛЕГАТ У МУЗЕЈУ ГРАДА БЕОГРАДА 165

Marija D. Petrović

BRANIMIR ĆOSIĆ AND HIS LEGACY IN THE BELGRADE CITY MUSEUM 181

Иван Г. Келемен

ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ СТАРИХ ЗАНАТА СА ПОДРУЧЈА БЕОГРАДА (12) 183

Ivan G. Kelemen

CONTRIBUTION TO THE STUDY OF OLD CRAFTS FROM THE BELGRADE AREA (12) ... 192

Ангелина Ж. Банковић

ПРИКАЗ МОНОГРАФИЈЕ *ВОЈИН СИМЕОНОВИЋ: АРХИТЕКТА И ПИЛОТ* 193

Ангелина Ж. Банковић

ПРИКАЗ МОНОГРАФИЈЕ *СРЕДЊА ЕВРОПА И БЕОГРАД:
АРХИТЕКТОНСКИ УТИЦАЈИ 1919–1941.* 197

Владимир Петровић

НЕПОЗНАТИ ИВО АНДРИЋ: ДВЕ НОВЕ КЊИГЕ ЖАНЕТЕ ЂУКИЋ ПЕРИШИЋ 203

Милена Р. Недељковић

ПРИКАЗ КЊИГЕ *ЕМАНЦИПАЦИЈА VS ТРАДИЦИОНАЛИЗАМ:
БЕТА ВУКАНОВИЋ И ПУТ КА МОДЕРНОЈ СЛИЦИ* 209

Марија А. Стошић

ПРИКАЗ ИЗЛОЖБЕ *БОЖИЈИ ЉУДИ* БОЈАНА ВЕЉКОВИЋА 213

Милена Р. Недељковић

СЕЋАЊЕ НА ТАТЈАНУ КОРИЋАНАЦ (1955–2023)
СА КОМПЛЕТНОМ БИБЛИОГРАФИЈОМ 219

УПУТСТВО АУТОРИМА ЗА ПРИПРЕМУ И ПРЕДАЈУ РАДОВА
ЗА ГОДИШЊАК ГРАДА БЕОГРАДА 229

Ангелина Ж. Банковић
Музеј града Београда
Змај Јовина 1, Београд
angelina.bankovic@mgb.org.rs

ПРИКАЗ МОНОГРАФИЈЕ *СРЕДЊА ЕВРОПА И БЕОГРАД: АРХИТЕКТОНСКИ УТИЦАЈИ 1919–1941.*

Ауторка: Биљана Мишић

Издавачи: Завод за заштиту споменика културе града Београда
и Институт за савремену историју, Београд, 2022

ISBN: 978-86-6100-028-7 (ЗЗСКГБ); 978-86-7403-263-3 (ИСИ)

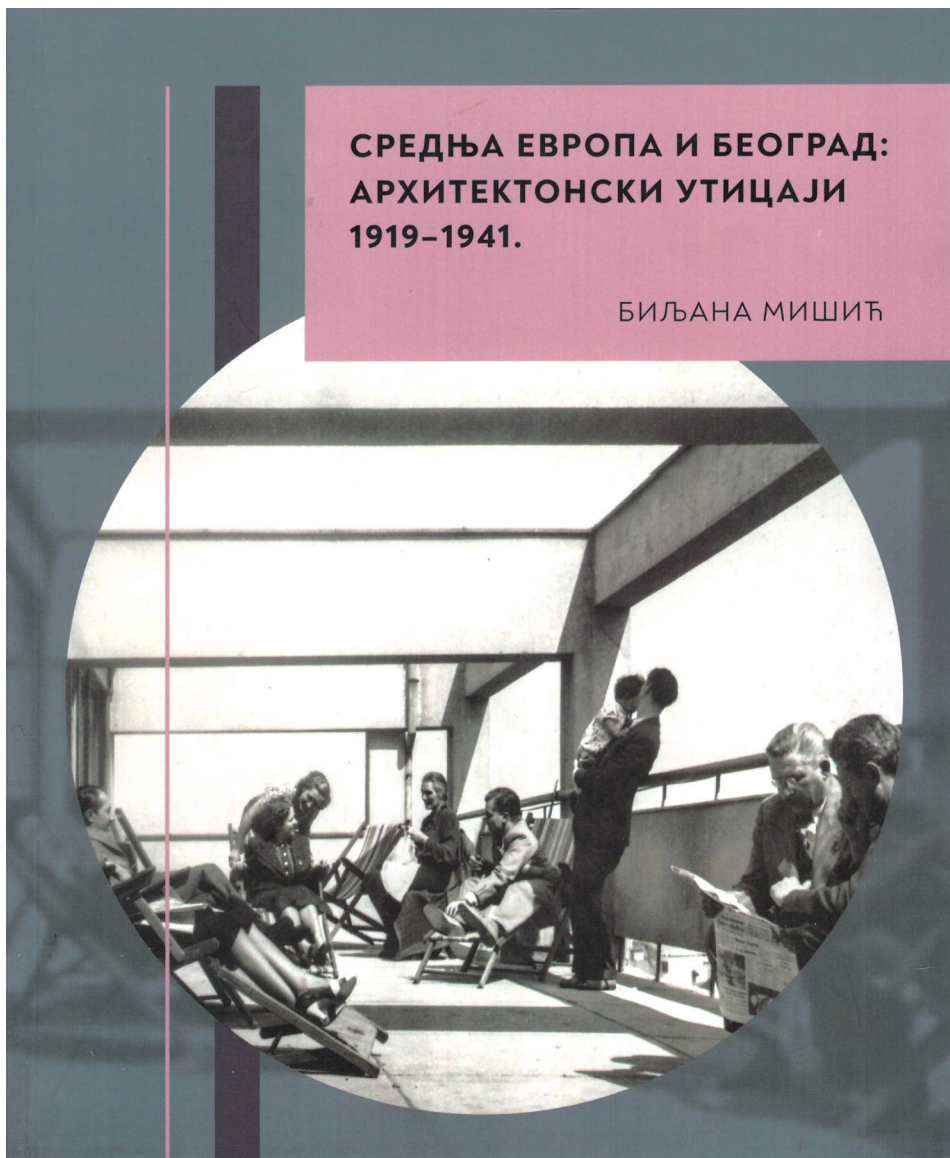
У издању Завода за заштиту споменика културе града Београда и Института за савремену историју се 2022. године појавила научна монографија у чијем фокусу је београдска архитектура међуратног периода, с посебним освртом на релације са средњоевропском архитектуром настајалом у истом, али и у нешто ранијем времену. Монографија представља приређену докторску дисертацију ауторке и значајно доприноси познавању како архитектуре Београда између два светска рата и феномена који је окружују тако и њеног односа са остварењима и појавама у градитељству околних земаља. Садржи увод, пет поглавља, закључна разматрања, попис скраћеница, извора и литературе, регистар имена и појмова, захвалницу и резиме на енглеском језику.

У „Уводу“ ауторка информисе читаоце о полазишним тачкама и циљевима свог рада, као и о резултатима претходних истраживања и најзначајнијим публикацијама у којима је разматрана средњоевропска архитектура. Као главни циљ истиче приказивање актуелних историјских и уметничких прилика у средњоевропским земљама, као и однос између Средње Европе и Београда, првенствено у контексту утицаја тамошњих на београдску архитектуру и градитељство.

Прво поглавље има наслов „Средња Европа: историјски, културни и уметнички оквир“ и додатно је подељено на потпоглавља „Појам *Средња Европа*“ и „Политички и културни диверзитет Средње Европе“. У њему је Биљана Мишић презентовала становишта и тумачења већег броја аутора, која се односе на појам и границе Средње Европе, а у којима се јасно уочавају неодређеност

СРЕДЊА ЕВРОПА И БЕОГРАД: АРХИТЕКТОНСКИ УТИЦАЈИ 1919–1941.

БИЉАНА МИШИЋ

и тешкоће у дефинисању тог појма како у географском тако и у културном смислу. Пажљиво и прецизно наводећи различите приступе, ауторка је одредила појам у контексту сопственог истраживања, односно оног сегмента средњоевропског утицаја који сматра важним за Београд, а који се првенствено односи на упливе са простора Немачке, Чешке, Аустрије и Мађарске. Истовремено је јасно представила културну разноликост дате територије, коју је, као резултат многобројних националности и традиција које су коегзистирале на том простору, препознала као релевантну за своје истраживање.

Друго поглавље, „Средња Европа и Београд“, је додатно подељено на потпоглавља „У средњоевропском огледалу: модернизацијски процеси“, „Обликовање културног идентитета Београда“, „Високошколске архитектонске институције Средње Европе“, „Водећи градитељски програми и идеје“ и „Југословенске регионалне школе архитектуре“. Ту је Биљана Мишић изнела податке о трансформацији коју је Београд доживео током XIX века, закључно са периодом између два светска рата, а која се односила како на његов административни положај тако и на области урбанизма и архитектуре. Осврнула се на утицаје из Средње Европе, које је препознала као веома значајне јер се радило о земљама које су Србији биле географски блиске и којима се она природно окретала у покушајима модернизације и европеизације. С обзиром на тему истраживања, и овде су у фокусу били урбанизам и архитектура, па је посебна пажња посвећена подацима о школовању архитеката и угледању овдашњих на средњоевропске универзитете, али и о државној управи која је у средњоевропским законским прописима и принципима уређења пронашла узор за сопствене. Ауторка је навела конкретне градове, школе и универзитете на које су одлазили српски студенти, као и имена и теоријске приступе професора и архитеката који су имали највећи утицај на њихово формирање. Истакла је и промене које су се догодиле у београдској архитектури након формирања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, а под утицајем локалних школа, првенствено из Љубљане, Загреба и Сарајева, као и значај који је имало оснивање струковних удружења, попут Удружења југословенских инжењера и архитеката и његових регионалних секција.

У трећем поглављу, „Извори средњоевропских градитељских утицаја“, потпоглавља носе наслове „Архитектонски и урбанистички конкурси“, „Архитектонске изложбе и предавања“, „Часописи, стручна штампа и литература“ и „Конгреси, сајмови, стручна путовања“. Њихови наслови јасно указују на феномене којима се ауторка бавила. Расправљала је о значају који су конкурси, чија се пракса развила управо у међуратном периоду, имали за развој и размену савремених идеја, уз то приказавши најважније реализоване конкурсе у Београду и у другим већим градовима Краљевине. Сличан утицај је препознала и у многобројним организованим изложбама, а своје тврђење поткрепила је приказом најзначајнијих, као и пратећих програма, али и многобројних циклуса предавања одржаваних на теме архитектуре и урбанизма. Као најефикасније и најприступачније средство путем којег су се београдски архитекти упознавали са савременим остварењима у другим европским градовима, али и са најновијим теоријским разматрањима, Биљана Мишић је истакла штампане медије, часописе и другу стручну литературу, детаљно

размотривши неке од најприсутнијих наслова у домаћој средини. Као посебно важне за формирање домаћих архитеката, одредила је и путовања, којима је омогућен директан контакт са реализованим објектима, али и индиректан, који су обезбеђивале изложбе, конгреси, саветовања.

Четврто поглавље носи назив „Средњоевропски утицаји на развојне токове међуратне архитектуре Београда“ и садржи потпоглавља „Стилска разноликост београдске међуратне архитектуре“, „Архитектура академизма“, „Национални стил и фолклоризам“, „Прелазни и транзитивни концепти“, „Модернизам“ и „Монументализам“. Ауторка је у њему расправљала о присутном плурализму стилова и разлозима његовог настанка. Детаљно је приказала сваки од наведених стилских праваца, његов хронолошки оквир и утицаје под којима се развијао, нагласивши најистакнутије представнике и остварења.

У петом, уједно и најобимнијем поглављу, „Београдски међуратни модернизам: архитектонске и урбанистичке концепције средњоевропског порекла“, постоји највише потпоглавља. Њихови наслови јасно указују на садржај, који је посвећен конкретним примерима различитих типова грађевинских објеката. То су: „Управни, административни и објекти друштвених, професионалних и грађанских удружења“, „Објекти банака, штедионица, пошта, осигуравајућих и привредних друштава“, „Објекти намењени образовању и науци“, „Објекти намењени култури и јавним манифестацијама“, „Сакрални објекти“, „Објекти комерцијалне и угоститељске намене“, „Здравствени и објекти социјалне заштите“, „Спортски објекти и простори“, „Стамбена архитектура“ (додатно подељено на целине „Стамбене и пословно-стамбене зграде“, „Једнопородичне куће и виле“ и „Вртне колоније, социјални и раднички станови“), „Индустријски, саобраћајни и објекти техничке културе“ и „Ентеријери“. Након презентовања општих одлика одређеног типа објеката и разматрања најчешће присутних стилских карактеристика и најизраженијих утицаја, ауторка је представила одабрана остварења, како објекте тако и читава насеља, али и значајне нереализоване пројекте, као и најистакнутије протагонисте, архитекте и урбанисте, те ефекте које су имали на касније реализације.

У „Закључним разматрањима“ Биљана Мишић је још једном резимирала важност средњоевропских уплива на развој београдске архитектуре и грађитељства, подсетивши на најзначајније резултате свог истраживања, презентоване у претходним поглављима. Приказујући различите утицаје присутне у домаћој, а посебно у београдској средини, истакла је њихову пресудну улогу за „хетерогеност архитектонских облика и садржаја“ у главном граду, која и данас остаје једна од његових главних карактеристика.

Монографија, објављена у меком повезу, садржи укупно 344 стране и комплетно је штампана у боји, што доприноси њеној репрезентативности, као и бољем сагледавању фотографија, пројеката, скица. Као плод дугогодишњег истраживања и резултат посвећеног рада ауторке, представља незаобилазну литературу за све који се баве архитектуром Београда између два светска рата. Поред обиља представљених примера, посебан значај монографије лежи у ширини приступа, односно у повезивању градитељских феномена међуратног Београда, као и оних који су им претходили, са архитектонским и урбанистичким појавама у Средњој Европи, у којима ауторка, врло успешно, проналази исходиште за тему која је у фокусу њеног истраживања.

Примљено: 16. 8. 2023.

Прихваћено: 30. 8. 2023.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Горан Антонић, Ангелина Банковић, Игор Борозан, Јасна Вуковић, Харис Дајч, Вук Даутовић, Александар Кадијевић, Петар В. Крестић, Славиша Перић, Радомир Ј. Поповић, Тадија Стефановић, Исидора Точанац Радовић, Александар Фотић, Јасмина Чубрило

Адреса редакције:

Музеј града Београда

11000 Београд, Змај Јовина 1

<http://www.mgb.org.rs>

Тел/факс: 011/3283-504

Годишњак града Београда LXIX–LXX штампан је финансијским средствима Секретаријата за културу Града Београда

Тираж

300

Штампарија

SDPS d. o. o, Београд

REVIEWERS

Goran Antonić, Angelina Banković, Igor Borozan, Jasmina Čubrilo, Haris Dajč, Vuk Dautović, Aleksandar Fotić, Aleksandar Kadijević, Petar V. Krestić, Slaviša Perić, Radomir J. Popović, Tadija Stefanović, Isidora Točanac Radović, Jasna Vuković

Editorial office address:

Belgrade City Museum

11000 Belgrade, Zmaj Jovina 1

<http://www.mgb.org.rs>

Phone/fax: 011/3283-504

The LXIX–LXX *Annual of the City of Belgrade* was printed with the financial resources of the Secretariat for Culture of the City of Belgrade

Copies

300

Print

SDPS d. o. o, Belgrade

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

94(497.11)

ГОДИШЊАК града Београда = Annual of the City of Belgrade / уредник Милош Спасић. – 1958, књ. 5- . – Београд :
Музеј града Београда, 1958- (Београд : SDPS). - 25 cm

Годишње. – Је наставак: Годишњак Музеја града Београда = ISSN 1451-284X. – Друго издање на другом медијуму:

Годишњак града Београда

(Online) = ISSN 2335-0873

ISSN 0436-1105 = Годишњак града Београда

COBISS.SR-ID 5656322